

drugi strani. Čuditi se moramo, kako znajo priprosti kmetje pobijati napade krivovercev in prostomišljakov. Odlikujeta se posebno, kakor nam »obrazek« kaže, občinski sluga Zástěra in kmet Vilímek. Prostomišljak Rypáček in drugi si na vso moč prizadevajo, da bi dobili na svojo stran Schovánka, katoličana. Skoro posreči se jim. Toda Bog ga svari z dvojným križem: umrje mu namreč žena in potem je še zaprt, a po nedolžnem. Še-le ko mu sin umrje v ječi, poboljša se in postane zopet zvest sin katoliške cerkve. Ravno tako se godi z učiteljem Stepánkom. Poboljša se še-le takrat, ko mu žena umrje in on sam nevarno zboli. Dobro se poda knjigi naslov: »Slovo kříže (beseda kříža). Sploh moremo reči, da Brynychovi spisi jako koristijo in mnogo pripomogajo, da se vzbuja zaspani verski duh na Češkem.

Društvo samo pa je vredno obilne podpore. Svetujemo torej onim Slovencem, ki se hočejo češko naučiti, da bi se v to društvo vpisali, ali se pa vsaj na knjige naročili. Dobili bodo dobrih spisov v lepem jeziku. Naročnina je silno majhna: 1 gl. na leto. Naroča se z naslovom: Cyrillo-Methodějské knihkupectví v Praze. Malé náměšti čís. 143. I.

Jeleni.

SLOVAŠKO SLOVSTVO.

(Spisal Fr. S. Lekše.)

»**Dejiny literatury slovenskej.**« Napisal Jaroslav Vlček. To je napis knjigi, katere iznimek (posnetek) podajamo častitim čitateljem. Cela knjiga je razdeljena v »vstup« in štiri poglavja. P. I. »Šlaky doby pohanskej a panstvo latiny« str. 3—5 spoznamo v kratko življenje Slovakov od početka do Husove smrti l. 1415. — P. II. »Húsitismus a Protestantismus« str. 6—18 nam kaže, kako se je udomačila češčina med Slovaki. Bila je zelo razširjena; glasila se je celó po ogerskem zboru. Lovrenec Benedikti z Nedžier (1555 do 1615) je spisal prvo slovnico: »Grammaticae Bohemicae . . . libri duo. Pragae 1603.« Toda češčina ni bila pri vseh čista. Katoliški župnik in kanonik požunski Jozef Ignác Bajza (1754—1836) slovačil je, kar je mogel. — P. III. »Počiatky samostatnej literatury slovenskej«, str. 19—61 opisuje prav jasno J. Vlček Bajzovo in njegovih privrženikov delovanje. J. I. Bajza piše v svojem spisu »Nečo o epigrammatech a nebožto malorádkoch« o pravo-rečju slovaškem. Češčina izginja vedno bolj iz knjig. »Už v listinách zo 16. stoletia ignorujú sa úplne dve české hlásky ř a ě, už vtedy užívajú sa riadne mnohé slovenské formy . . .« str. 19. Istim potem kot B. hodil je A. Bernolák (1761—1813), kar nam priča jasno njegova knjiga »Dissertatio philologocritica de litteris Slavorum . . .« 1787, za katero v tem zaostaja leta 1790 izšla »Grammatica slavica . . .« in pa njegov besednjak, s katerim je hotel »vycibrit, očistit od čehismov, polonismov, barbarismov«,

pa tudi — »rozšířit znalost maďarskej reči medzi Slovákmi čo najviac« str. 24. Najznamenitejší Bajzov privrženik je bil Ján Hóllý (1785), duhovnik, ki je ljubil klasične forme. V jeziku hodi svojo pot, stvarja si svoj jezik prav mojsterski. Najboljša njegova dela so: »Svatopluk« (1833). Zgodovina in bajke se prepletajo in dopolnjujejo. »Selanka«, idila, in epos »Cyrillo-Methodiada« na varni zgodovinski podlagi, »Sláv«, »najdokonalejšie epos Holleho«. »Zalospevy«, »Ody«, »Spevniky« dokončavajo njegovo delovanje.

Med evangelijskimi Slovaki, kateri so pisali biblijsko češčino, skazali so se: Bohuslav Tablic (1769—1823), kateri je »byl velikým milovníkem národa, ale i peněz« piše Ján Kollár ter ga obsodi »do slavianskeho pekla« str. 31. D'urko Palković (1769—1850). »V literatúre obnovovateľ stariny, v politike opatrný liberál, v náboženstve mierny racionalist« pravi Vlček str. 32. Najvažnejše njegovo delo je: »Böhmisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch« 2, d. Šafařík in Kollár, katera sta »otcami literárnej slovenčiny«, znana sta že iz literatur drugih Slovincov. — P. IV. »Šturova škola« str. 62—104. Te dobe najimenitnejši za Slovake je Ljudevit Štur, roj. l. 1815. Budil je svoj narod in ga navduševal za narodnost. Toda ni mu se posrečilo s češčino, katero je pisal dosorej. Posegnil je po narodnem jeziku. Njegov namen je bil knjižno združiti katoliške in evangelijske Slovake na podlagi narodnega slovaškega jezika. Podpirala sta ga v tem J. Lud. Hurban in Mih. M. Hodža. Leta 1845 l. avgusta je izdal Štur »Slovenskije národné noviny«, s prilogo beletristiško »Orol tatranský«. »Radosť po Slovensku bola veliká. Deň ten oslavoval sa ani národný sviatok« str. 74. V njih je bil jezik: »reč čista slovenska«. S tem in pa s spisom »Narečia slovensko alebo potreba písania v tomto narečí« l. 1846 povzdignil je Štur slovaščino v književni jezik. Izbral je najbolj čisto narečje, katero se govori v Turci, Orave, Liptove, Zvolene, Tekove . . . »hornej trenčianskej i nitránskej stolici a po celej dolnej zemi« str. 77. Kajpada je zaradi tega nastal velik hrup med Slovaki in Čehi, in protivnikov je imel brez čísla. Med Čehi Havlíček, in med Slovaki Kollár sta mu napovedala vojsko. Štur je ostal zmagovalec. In njegovo šolo imamo zahvaliti za velikega pesnika A. Sladkovića recte Branatoris, roj. l. 1820. — Cela knjiga je pisana pregledno, stvarno. Pisatelj podaje tu in tam kritične ocene, katerih nismo mogli podati čitateljem — ker bi bil preobširen sestavek. Od 15—18 stol. pisali so Slovaki češčino. Takrat, ko so nas Slovence hoteli pohrvatiti, odcepili so se Slovaki od 300letne skupne češke knjige, sami sebi na kvar — kakor bi najbrž našemu narodu, preprostemu Slovincu bilo na kvar pohrvačenje. Mi smo imeli slovensko knjižnost — Slovaki ne. »Druhá, väčšia polovica Dejín vyjde — v lete.«

